

ישבת הכתל - ירושלים

שיחת הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת תולדות תשס"ד

תתן אמת ליעקב

קרע לנו את הים, הוריד לנו את התורה, השבת הזה הוא הגדול ביותר. מדוע? כי כאן היתה הכרעה של משה רבנו כביכול נגד הקב"ה. הקב"ה נותן לו לוחות למרות שעשו את העגל, ומשה מבין מדעתו (עי' שבת פז, א) שאי אפשר לתת לישראל לוחות ביחד עם עגל, ומוכרחים לשבור אותם.

כך גם בנוגע להנהגה של הקב"ה את עמו. ה' אומר למשה אחרי חטא העגל: "הֲנֵה מְלֹאכֵי יֶלֶךְ לִפְנֵיךְ" (שמות לב, לד) - מלאך ה' יוליך את ישראל לארץ ישראל, ולא השכינה עצמה. אומר על כך משה לקב"ה: "אם אין פְּנִיךָ הַלְכִים, אֶל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה" (שם לג, טו). אם לא השכינה עצמה תנהיג אותנו אל ארץ ישראל - "אֶל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה"! מוטב להשאר במדבר ולא להכנס לארץ ישראל. איך משה מחליט החלטה כזו? הרי הוא "חב לאחריני" לכל ישראל! אלא שמשה מבין שזהו הדבר הטוב ביותר לישראל. מוטב להשאר במדבר, מאשר להכנס לארץ ישראל בלי הנהגתו של הקב"ה. הוא לא מוכן לקבל תורה מגומגמת, קצת כן וקצת לא, "נעשה" בערך "ונשמע" בלי נדר. רק תורה שלמה ובלתי מגומגמת. אמנם בביצוע לא כל אחד זוכה להיות צדיק גמור כמו משה וכמו האבות הקדושים, אבל הקבלה, הרצון היסודי, צריכים להיות כולם לה', ללא כל חסרון ושיור. דורשים מיהודי לומר בכל יום, ולא רק לומר אלא גם להתכוון לכך, שאהבת ה' צריכה להיות "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" בלי הגבלה, אפילו נוטל את נפשך. כך צריך אדם לקבל על עצמו. אחר כך, בביצוע, לא כל אחד עובד את ה' בכל לבבו בכל רגע ורגע, לפעמים הוא מתעצל, לפעמים נכשל באיזו עבירה, ועוד. אבל הקבלה - צריכה להיות שלמה ומוחלטת, ללא תערובת של דברים נוספים.

שמעתי ממו"ר הרב שלמה זלמן אויערבאך זללה"ה, שפעם מצאו אחד מבעלי התשובה המפורסמים בדור שלנו עומד ומתפלל מנחה ביחידות. שאלו אותו, איך יתכן שאינו מתפלל במנין? ענה אותו בעל תשובה: "כמה זמן אפשר להיות "בעל תשובה"? יום אחד הופכים כבר ליהודי רגיל, ופה ושם נכשלים..." מסתמא גם באותה פעם הוא לא נכשל. ודאי היתה לו איזו סיבה להתפלל ביחידות. אבל בדברים שאמר מונח היסוד שאמרנו: גם אם פה ושם יהודי נכשל, אבל קבלת עול מלכות שמים בתחילת הדרך - צריכה להיות מוחלטת, ללא שיור. כך גם במי שבא להתגייר, אם אומר שמקבל עליו את כל התורה כולה חוץ מדבר אחד, אין מקבלין אותו (בכורות ל, ב). למרות שגם יהודי עשוי להכשל

מוטב לוותר לגמרי על ענינים נשגבים, מאשר לבנותם על יסודות שאינם קדושים לחלוטין

התורה מספרת על רבקה: "ויתרצו הבנים בקרבה, ותאמר אם כן למה זה אנכי" (בראשית כה, כב). מסביר רש"י: "ויתרצו הבנים בקרבה - כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרסם לצאת. כשעוברת על פתחי עבודת אלילים, עשו מפרסם לצאת". ועל כן, "ותאמר אם כן למה זה אנכי" - אם כל כך גדול צער העבור, למה זה אנכי מתאנה ומתפללת להריון? (רש"י שם).

קשה לומר על רבקה אמנו הצדקה, שבגלל צער העבור היתה מוכנה לוותר על הקמת עם ישראל. מוכרחים אפוא להסביר (ובאמת יש שהסבירו כך), שרבקה היתה סבורה שבכבטנה רק עובר אחד שרוצה לצאת גם לבתי כנסיות וגם לבתי עבודה זרה, פוסח על שתי הסעיפים (נוטה פעם לכאן ופעם לכאן), או שמנסה לערב את שני הדברים יחד, עבודת ה' עם עבודה זרה, ובעובר שיש בו תערובת כזו לא היתה רבקה חפצה, אפילו אם תשאר בלא וולד כלל. אין טעם ליסוד עם ישראל, כאשר כבר ביסוד מעורבת בו עבודה זרה.

כך סבר גם משה רבנו כששבר את הלוחות. משה יורד מהר סיני עם הלוחות הברית, ומוצא את ישראל כשהם עובדים לעגל. מה היה על משה לעשות? - לכאורה היה עליו לתת לישראל את הלוחות, ואח"כ "לטפל" בעגל. הרי הקב"ה נותן לו את הלוחות למרות שעשו את העגל, וא"כ לכאורה כוונתו היתה שיתן לישראל את הלוחות למרות החטא. אך לא כך נהג משה. כשמשה רואה את העגל, הוא משליך את הלוחות מידי ומשברם. למה? כי עגל ולוחות לא הולכין יחד! האם ידע משה באותה שעה, שהקב"ה עתיד לתת לו לוחות שניים? מסתמא לא ידע. ואף על פי כן - הוא שובר את הלוחות! כי עדיף שלא יקבלו לוחות כלל, מאשר לקבל לוחות עם עגל! [ואכן החלטה זו של משה הביאה במידה מסויימת לכך שישראל לא קבלו לוחות כלל. שכן הלוחות השניים לא היו באותה מדרגה כמו הלוחות הראשונים (עי' אב"ע שמות לד, א)].

החלטה זו של משה, היא השבת הגדול ביותר שהתורה רואה לשבח בו את משה. בסוף התורה, כשהתורה מסכמת את גדלותו של משה, השבח האחרון שנאמר עליו הוא: "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל" (דברים לד, יב) - "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם" (רש"י שם). מכל הדברים האחרים שעשה משה, הוציא אותנו ממצרים,

עוברים. אחד ילך אמנם לעבודה זרה, אבל חברו יהיה איש תם, שלם, בלי פקפוקים ובלי היסוסים, "תתן אמת ליעקב" (מיכה ז, כ), אמת זו השלמות, לא ה"בערך".

גם "לשם שמים" צריך להיות נקי מפניות...

האמת היא גם האיוון, שמידת החסד לא תכריע את מידת הדין, ומידת הדין לא תכריע את מידת החסד. אחר כך, כשיוסף נמצא במצרים בניסיון קשה עם אשת פוטיפר, אמרו חז"ל שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו בחלון, וע"י זה עמד בניסיון (סוטה לו, ב). מה פירוש נראתה לו דמות דיוקנו של אביו? הסביר מו"ר הרב דסלר ז"ל: אשת פוטיפר מנסה לומר ליוסף שכוונתה היא לשם שמים (עי' רש"י בראשית לט, א). מה הציל אותו מהטעות הזו? - דמות דיוקנו של אביו, "תתן אמת ליעקב". לשקול במאזני אמת, לא במאזני שקר. כששקל את הדברים במידת האמת של יעקב, ראה שטענתה של אשת פוטיפר אינה טענה. ה"לשם שמים" שלה הוא שקר, כמו שדקדק האדמו"ר מקוצק בלשון המשנה: "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות פ"ב מ"ב), "כל לאתויי מאי? לאתויי, שגם ה"לשם שמים" יהיה לשם שמים! כי לא תמיד ה"לשם שמים" הוא באמת לשם שמים. לפעמים הוא שקרי, כיסוי לתאוות שפלות... מנין שה"לשם שמים" של אשת פוטיפר היה באמת "לשם שמים" שקרי? - יוכיח סופו על תחילתו. תמר ואשת פוטיפר, שתיהן כיוונו לשם שמים במה שעשו (עי' רש"י שם). ובכל זאת - הברדל גדול היה ביניהן. תמר מוכנה להשרף עבור ה"לשם שמים" שלה, ובלבד שלא תלבין את פני יהודה ברבים, ואילו אשת פוטיפר מוכנה עבור ה"לשם שמים" שלה להלבין את פניו של יוסף על לא עול בכפור, לגרום להשלכתו לבית הסהר, ואולי אף למותו (הרי היו עלולים להמיתו בגלל מה שהעלילה עליו). ועל כן, למרות ששתיהן לשם שמים נתכוונו, מכנה רש"י את תמר "צדקת" (סוטה י, ב ד"ה כיון שידעה), ואת אשת פוטיפר - "ארורה" (בראשית מ, א). כי אצל תמר ה"לשם שמים" הוא אמיתי, ואצל אשת פוטיפר ה"לשם שמים" הוא מדומה. זה מה שיוסף מרגיש כשהוא בוחן במאזני צדק של יעקב אבינו, ממילא אין מקום לאשת פוטיפר.

האם התפלה שלנו אמיתית?...

אנו צריכים תמיד לשאול את עצמנו, עד כמה אנו דבקים במידת האמת. אמנם באופן כללי אנו מדברים אמת, משתדלים לא לשקר חוץ ממקרים שבהם השקר נדרש מפני השלום (עי' רש"י בראשית יח, יג) או מסיבות אחרות שמותר לשקר בגללן (עי' ב"מ כג, ב), אך האם האמת שלנו תמיד אמיתית? הנה, מדאורייתא חמץ בביטול בעלמא סגי ליה (פסחים ד, ב), וכשאנו אומרים על החמץ "לבטיל ולהוי כעפרא דארעא", מדאורייתא איננו עוברים עוד על "בל יראה" ו"בל ימצא". אפשר היה אם כן לבטל את החמץ, ולהמשיך להחזיקו בבית. ואולם

במעשיו פה ושם, ואף על פי שחטא ישראל הוא (סנה' מד, א), אבל לקבל מישהו להיות יהודי כשמתכוין מראש לחטוא, זה אי אפשר. קבלה צריכה להיות שלמה, לא חלקית.

מספרים על החזון איש, ששאלו אותו למה הוא מתנגד כל כך להשקפת עולם מסויימת, גם אם היא לא לגמרי בסדר, הרי גם בינונים צריך לקרב. ענה החזון איש: נכון, גם את הבינונים יש לקרב. אבל אלו עושים מן הבינוניות שיטה לכתחילה, ותפיסה זו יש לרחק. כי אין לעשות מן הבינוניות שיטה, להחליט מראש: "אני רוצה להיות בינוני". הרי חז"ל אמרו שאדם צריך לומר: "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב" (תדא"ר פכ"ה). אמנם לא כל כך מהר מהר מגיעים לזה, אבל השאיפה לכך צריכה להיות. שלא יאמר לעצמו: "מספיק לי להיות בינוני, גם זה די טוב"... השאיפה צריכה להיות כאברהם יצחק ויעקב.

מספרים עוד, שבא פעם יהודי אל החזון אי"ש, וקבל בפניו על בנו שלומד בישיבה ונעשה "קיצוני". במה הוא נעשה קיצוני? בכל פעם הוא חוזר מן הישיבה עם "חומרות" חדשות בהלכות שבת... לאחר שיצא אותו אדם, אמר החזון אי"ש: "כנראה לפי תפיסתו של יהודי זה, להיות בינוני פירושו להמנע רק מעשרים מלאכות מתוך ל"ט מלאכות שבת"... לשמור רק על עשרים מלאכות שבת זה לא בינוני. בעל התניא הרי כותב (בפ"א) שמי שעובר אפילו על לאו אחד כבר נקרא רשע. וזה נכון בהלכות עדות, שאם אדם עובר על לאו אחד שחייבים עליו מלקות הוא כבר נפסל לעדות. אבל מה שהרמב"ם קורא בינוני בכל זאת לגבי דין שמים, כל זמן שמצוות ועבירות שקולות הוא נקרא בינוני. (ומה נקרא שקולות? לא לפי מספר המצוות והעברות, אלא במשקל א-ל-דעות. יש מצוה אחת שמכריעה כמה עברות, ויש עבירה אחת שח"ו מכריעה כמה מצוות). על כל פנים, כשיטה, יש לשאוף לקיים את כל התורה כולה, ולא רק את חלקה.

רבנו יונה כותב בשערי תשובה, שאם אדם מקבל על עצמו את כל המצוות חוץ מדבר אחד, הוא נקרא מומר לדבר אחד, וממילא מבחינה מסויימת הוא מומר כבר לכל התורה! כי "כבר שבר עול אדוניו מעליו והישר בעיניו יעשה" (שערי תשובה שער א' אות ו'). לא האדון קובע לי מה מותר ומה אסור, אלא אני קובע לעצמי. מה שמוצא חן בעיני אני מקיים, מה שלא מוצא חן בעיני איני מקיים. אני לא עבד, אני האדון, לקבוע מה אני רוצה לקיים ומה לא. קבלה צריכה להיות שלמה, "נעשה ונשמע" בלי הסתייגויות. אח"כ מקיימים יותר או מקיימים פחות.

זהו שטענת רבקה, "למה זה אנכי". לנער הזה לא התפללתי. מוטב לא ללדת כלל, מאשר ללדת בן שמקבל על עצמו עול מלכות שמים וגם עבודה זרה. היא פונה על כן אל שם, ושם באמת אומר לה: "שני ג'יים בבטנך". לא עובר אחד שפוסח על שתי הסעיפים יש לך, אלא שני

באמת... ואולי גם תפלה זו עצמה איננה נאמרת באמת. אולי יותר חשוב לי לגמור כבר את התפילה וללכת לאכול, מאשר שהלב שלי יהיה טהור לעבודת ה' באמת...

להזדהות עם התפלה

חז"ל אמרו (יומא ט, ב): משה רבינו כתב בתורה: "הָאֵל־הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא" (דברים י, יז). בא ירמיהו ואמר בתפלתו: "האֵל־הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר" (ירמיה לב, יח), ולא אמר 'הנורא'. מדוע לא אמר 'הנורא'? - "נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו"? נבוכדנצר כבר צר על ירושלים, עוד מעט ישרוף את המקדש, המקום שיעקב אמר עליו: "מה נורא המקום הזה" (בראשית כח, יז), לא מטיל כל מורא על הבבלים, איך אפשר אם כן לומר 'הנורא'?! לא אמר 'הנורא'. אח"כ בא דניאל, ואחריו גם נחמיה, ואמרו: "האֵל־הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא" (דניאל ט, ד; נחמיה א, ה), ולא אמרו 'הגיבור'. מדוע לא אמרו 'הגיבור'? - "נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו"? נבוכדנצר זורק לכבשן האש את מי שרוצה, דרוש זורק לגוב האריות את מי שרוצה, לא רואים את גבורת ה'. אי אפשר לומר 'הגיבור' במצב כזה.

באו אנשי כנסת הגדולה ואמרו: "אדרבה, זו היא גבורת גבורתו - שכובש את כעסו, שנותן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו - שאלמלא מוראו של הקב"ה, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות". דווקא בעומק הגלות והחורבן רואים את גבורות ה' ואת נוראותיו, כשֶׁפָּה פזורה נמצאת בין שבעים זאבים, והם אינם מצליחים לכלות אותה, בזה רואים את נוראות ה', ובה רואים גם את גבורותיו, שהוא אינו ממחר להעניש את הרשעים, אלא שומע אותם מנאצים ומגדפים אותו, ושותק. וא"כ גם עכשיו אפשר לומר "האֵל־הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא". ואכן כך תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה לומר בתפלה (בברכת 'מגן אברהם' שבתפלת שמונה-עשרה), וכך אנו אומרים עד היום.

שואלת עוד הגמ': "ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה"? הרי משה אמר "הָאֵל־הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא", איך א"כ הרשו לעצמם ירמיהו דניאל ונחמיה לשנות ממטבע שטבע משה? עונה הגמ': "מתוך שידעין בהקב"ה שאמיתי הוא, לפיכך לא כיזבו בו". הנביאים ידעו שהקב"ה אמת, ומעוניין על כן בתפלת אמת. ועל כן, הגם שאם כתוב בתורה "הָאֵל־הַגָּדֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא" הרי שזו אמת נצחית, וגם ירמיהו דניאל ונחמיה לא כפרו בזה ח"ו, אבל מ"מ לאור הנסיבות שהיו בזמנם, לא הרגישו כל כך בלבם את אמיתת הדברים, ועל כן לא הזכירו שבחים אלו בתפלתם. כי הנביאים התפללו רק על פי הכרת לבם. אנחנו כמובן איננו במדרגה הזאת. אדם לא יכול לומר לעצמו: טוב, אז אני לא כל כך מבין שה' גומל חסדים טובים, ועל כן אפסיק לומר "גומל חסדים טובים" או משהו אחר. אנו חייבים לומר כל מה שכתוב

חז"ל לא הרשו לנו לנהוג כן, וחייבו אותנו לשרוף את החמץ, או לפחות למכור אותו לגוי. למה לשרוף? למה לא לסמוך על הביטול? חושדים בי? יהודי ישר כמוני ודאי לא רוצה שלם. למה חושדים בי? אבל יש לי ראייה שחז"ל לעבור על כל יראה ובל ימצא! אבל יש לי ראייה שחז"ל צודקים. הרי גם את עצמי אני מבטל בכל יום כעפרא דארעא, אומר שלוש פעמים ביום "ונפשי כעפר לכל תהיה", ובכל זאת כשמישהו מעליב אותי אני נעלב, ואם מישהו יתן לי סטירת לחי - אתרגז. הרי שהביטול שאני מבטל את עצמי איננו ביטול בלב שלם... ומי יודע אם לא אעלב גם אם מישהו יקח את החמץ שלי... מוטב א"כ שאשרוף את החמץ, או לפחות אמכור אותו לגוי. לא כל מה שאנו אומרים זו אמת אמיתית. צריך כמובן לומר מה שכתוב בסידור, אבל צריך גם שזו תהיה אמת שנובעת מהלב.

החפץ חיים אמר: אם אדם יבוא אל עשיר ויאמר לו: אני במצב כספי דחוק, אולי תוכל לתת לי איזו תרומה? יאמר לו העשיר: בסדר, בוא אלי למשרד בשעה ארבע אחר הצהריים, שעת קבלת הקהל, ואז אתן לך. בשעה ארבע העשיר יושב במשרדו - והעני לא בא. למחרת פוגש העני שוב את העשיר, ואומר לו: סליחה, אולי אוכל לקבל אצלך איזו תמיכה? המצב שלי קשה. אומר לו העשיר: כבר אמרתי לך, בארבע שעת קבלת קהל, תבוא אז וברצון אתן לך. ביום השלישי שוב אותו דבר. מה יאמר לעצמו העשיר? כנראה שעני זה חומד לו לצון, או שאינו זקוק לי, או משהו אחר. אני אומר לו מתי לבוא, והוא אינו מגיע. אומר החפץ חיים - כך גם אנחנו. אם יהודי אומר: "והאר עינינו בתורתך, ודבק לבנו במצוותיך, ויחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך", ואינו פותח אחרי התפילה ספר לראות אולי ה' קיבל את התפילה שלו והוא באמת נהיה פתאום למדן, הרי שהוא לא רציני. התפלה שלו לא היתה כל כך אמיתית...

יש יהודים טובים שמתפללים: "תקע בשופר גדול לחרותנו ושא נס לקבץ גלויותנו", אבל ריבוננו של עולם, רק אחרי שאגמור את האוניברסיטה, בינתיים אני רוצה להישאר באמריקה. ויש שעומדים בבית הכנסת ומבקשים: "ותן טל ומטר לברכה", וכשיוצאים החוצה אומרים: "אוי, שוב יורד גשם"... במקרה האחרון, אולי אין בזה סתירה כל כך. הוא ביקש שירד טל ומטר לברכה על פני האדמה, היינו על האדמה בקבוץ "חפץ חיים", ביסודות, במקומות אחרים, אבל לא על הכובע שלי בשכונת "שערי חסד" בירושלים... אבל בכל זאת, אדם לא תמיד רציני במה שהוא מבקש.

"אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש" (תהלים כז, ד). אחד הפירושים לכפל הלשון "אחת שאלתי" ו"אותה אבקש" הוא, שאני באמת מבקש את זה. לא רק השפתיים שלי שואלות את זה מאת ה', אלא גם הלב שלי מבקש זאת.

אנו אומרים לקב"ה בכל שבת ובכל חג: "וטהר לבנו לעבדך באמת". משמע שלא תמיד אנו עובדים את ה'

החשמונאים - גבורים או חלשים?

אנו אומרים ב"על הניסים": "מסרת גבורים ביד חלשים". ר' יחזקאל סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, היה נוהג לשאול ילדים: האם החשמונאים היו גבורים? הילדים היו עונים לו: ודאי שהיו גיבורים! אמר להם: לא נכון. כתוב בסידור "מסרת גבורים ביד חלשים", סימן שהחשמונאים היו חלשים. מה התשובה המלאה והאמיתית לשאלה הזו? התשובה המלאה היא, שהחשמונאים היו גם גבורים וגם חלשים. חלשים מבחינה צבאית, כי לא למדו בבית ספר לפיקוד ומטה ולא עברו אימונים בצה"ל, אבל היו גבורים ברוח, קיימו בנפשם "איזהו גבור הכובש את יצרו" (אבות פ"ד מ"א) ומסרו את נפשם על שמירת היהדות.

אבל אולי מותר לומר גם פשוט אחר במה שאומרים "מסרת גיבורים ביד חלשים". בימינו, כשהיה צריך לנצח את גרמניה הארורה, הרי נשפך דם רב בשביל לנצח את הרשעים הללו. ולא רק דם ישראל, גם דם של אומות העולם. מאות אלפי אנגלים רוסים צרפתים ואמריקאים וגם גרמנים נהרגו עד שגרמניה נשברה. לעומת זאת, הקומוניזם התמוטט כמעט ללא כל שפיקות דמים. כל פצצות האטום ושאר כלי המשחית שהיו להם, לא הועילו להם, והקומוניזם התמוטט ונעלם ללא כל מלחמה. איך קרה הדבר? מהו הכח שהכריע את מעצמת הקומוניזם? - את הקומוניזם ניצחו אלה שמסרו את עצמם על קידוש השם אצל הקומוניסטים על שמירת שבת, על כשרות, על ברית מילה ועל שאר מצוות. הם אלו שהכריעו את הקומוניזם. לגבי גרמניה הארורה קבע ה' שיהיה צורך במלחמה ארוכה וקשה כדי לנצחה, אבל את הקומוניזם ניצחו כמעט בלי מאמץ, רק בכח הרוח. כך גם במלחמה נגד יון. ה"חלשים" הם אלה שניצחו את היונים. מי הם ה"חלשים"? כל אלה שנהרגו בגזרות יון על שמירת שבת ועל אי הסכמה לעבוד עבודה זרה ועל מילת הבנים, הם אלה שניצחו את היונים. את ה"מכה בפטיש" עשו אח"כ החשמונאים עם מסירות הנפש שלהם, אבל לולא כל הצדיקים הקודמים, מי יודע אם החשמונאים היו מצליחים לנצח את יון. רק בזכות כל ה"חלשים" שנסקלו ונתלו והולקו על קידוש השם, הצליחו החשמונאים לנצח את יון.

סיפר לי אבי מורי זללה"ה, שהג"ר בצלאל זולטי זצ"ל דרש פעם בשבת חנוכה ואמר: אם רוצים לראות את התגשמות הפסוק "לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי" (זכריה ד, ו), הרי ניתן לראות זאת ברוסיה. לרוסים יש טנקים ופצצות אטום ות"ל גדול מאד, ובכל זאת הם מפחדים מסידור של יהודי! אם הרב זולטי היה חי עוד כמה שנים, היה יכול להוסיף שאנן סהדי שהסידור באמת ניצח. כל פצצות האטום לא הועילו לרוסים. היום כל יהודי ברוסיה שרוצה בכך יכול להחזיק סידור בגלוי, ויכול להחזיק חומש וגמרא בגלוי. הסידור ניצח!

בסידור, כפי מה שתיקנו לנו. ובכל זאת, אנו צריכים להשתדל גם להבין ולהדהות עם מה שאנו אומרים. כשנאמר "ברוך אתה ה'", שהכוונה שלנו באמת תהיה לברך את הקב"ה, לא רק לומר מה שכתוב בסידור. כשנאמר "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", להכיר את החסד הגדול שה' עשה עמנו בזה שנתן לנו את התורה והמצוות. לא כמו שמספרים על רב אחד, שראה את אחד ה"משכילים" עולה לתורה ומברך בהתלהבות ובשמחה "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו". אמר אותו רב: בצדק הוא שמח בכך שהקב"ה בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. שכן אם הקב"ה היה נותן את התורה לגויים ח"ו, הוא היה צריך לקיים אותה... אנו צריכים להזדהות עם התורה, להזדהות עם החסד הגדול שה' עשה איתנו, שנתן לנו ללמוד ולקיים את התורה, "אשר קידשנו במצוותיו וצונו", שאפילו פעולה קטנה שגם גוי עושה, כגון: רחיצת הידים, אצלנו זו מצוה, "אשר קידשנו במצוותיו וצונו על נטילת ידים", אני רוחץ את הידים וזוכה לחיי עוה"ב בשביל זה. זהו חסד גדול שה' עשה איתי. להבין את גודל החסד, לשאוף להיות קצת מקורב ל"תתן אמת ליעקב".

נס חנוכה - בזכות אלו שלא התפשרו

בימי היוונים, כשהיוונים גזרו גזירות על ישראל, יתכן שהיתה אפשרות לחלק מן האנשים להראות כלפי חוץ נאמנות למלך, ובסתר לקיים מצוות. כמו שבדור מאוחר יותר, בתקופת האינקביזיציה, היו יהודים שהחליטו להמשיך להאמין באלקי ישראל, ורק כלפי חוץ לציית לאינקביזיציה, כך גם בימי היוונים היו ודאי יהודים שלא היו מתיוונים, רצו לשמור את התורה, אבל לא העזו להראות זאת כלפי חוץ.

אבל לנס חנוכה לא זכינו בזכות אלו. לנס חנוכה זכינו בזכות אלה שלא היו כך. שהחליטו שהכל יהיה שלם, אין "קצת בית מדרש וקצת בית עבודה זרה", "קצת יוון וקצת ישראל", אלא אם רואים יהודים מקריב לצלם - מיד לוקחים חרב והורגים אותו, כמו שעשה מתתיהו. בזכות אלה זכינו לנס.

הרי אפילו כשתרגמו את התורה ליוונית, חז"ל קבעו תענית על כך (עי' שו"ע או"ח סי' תק"פ ס"ב), למרות שמצד אחד אמרו שיפיותו של יפת תשכון באהלי שם (מגילה ט, ב), בכל זאת קבעו על כך תענית, כי תורה לחוד ויונית לחוד, לא צריך את היונית בתוך התורה, זה מביא לשכחת התורה. המשכילים אח"כ עשו גם הם כעין זה בגרמניה, תרגמו את התורה לגרמנית, וע"י זה יהודי היה יכול ללמוד חמישה חומשי תורה בגרמנית, וכבר אין לו צורך ללמוד לשון הקודש. ממילא המשנה והגמרא וכל שאר הספרים נשארו לפניו כספר חתום. אלה שהשלימו עם התרבות היוונית, לא הם הביאו לנו את הנס. אלה שמסרו נפשם על שלמות התורה, הם הביאו לנו את השחרור מעול יון.

יהי רצון שנזכה לראות במהרה בימינו שוב בנצחון
האמת על השקר, ביתרון האור מן החושך, ונזכה לראות
את אור ה', אור חדש על ציון תאיר במהרה בימינו, אמן.